

ARTYKUŁY

SPISEK JANA PRZECIW CAROWI PIOTROWI (928) – RAZ JESZCZE*

MIROŚLAW J. LESZKA

ABSTRACT. *The rebellion of John against tsar Peter (928) re-discussed*

The article refers to a repeatedly discussed subject of the rebellion staged by John, the son of Simeon I of Bulgaria, against Peter his (?)step-brother. The author of the study has re-analysed sources on the plot for motives of the conspiracy, its scope, attitude of the Byzantine Empire towards the rebellion and John's fate after the year 928. The conspiracy has been concluded to have primarily been an aspect of the struggle for power amongst the successors of Simeon, which is not supposed to have been instigated by Byzantium in any way.

Autor: Mirosław J. Leszka, Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Katedra Historii Bizancjum, ul. Kamińskiego 27 a, 90-219 Łódź, mirleszka@poczta.onet.pl

Słowa kluczowe: średniowieczna Bułgaria; Symeon I Wielki; car Piotr; Jan, syn Symeona I

Keywords: medieval Bulgaria; Symeon I the Great; tsar Peter; John, Symeon's son

Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, XXIII, Poznań 2016, Wydawnictwo Instytutu Historii UAM, pp. 5–13, ISBN 978-83-65663-26-9, ISSN 0239-4278. Polish text with a summary in English.

doi.org/10.14746/bp.2016.23.1

W 927 r. po śmierci Symeona I Wielkiego władzę w państwie bułgarskim przejął Piotr, jego syn z drugiego małżeństwa¹. Krok ten był niewątpliwie złamaniem zasady primogenitury, która funkcjonowała w zakresie dziedziczenia tronu w państwie buł-

* Niniejszy artykuł powstał w ramach projektu sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji nr DEC-2014/14/M/HS3/00758 (*Państwo bułgarskie w latach 927–969. Epoka cara Piotra I Pobożnego*).

¹ Nie wiemy czym podyktowana była decyzja Symeona. Dość powszechnie sądzi się, iż była ona konsekwencją wpływów matki Piotra, drugiej żony bułgarskiego władcy i jej brata Jerzego Sursuwuła. Np. G. Bakalov, *Carskata promulgacija na Petăr i negovite priemnici*, „Istoričeski Pregled” 1983, t. 39.6, s. 35; J.V.A. Fine, *The Early Medieval Balkans: a Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983, s. 160; P. Georgiew (*Prevratăt prez 927 godina*, w: Preslavska Knižovna Škola, t. X, red. M. Tichova, V. Panajotov, Šumen 2008, s. 433) sugeruje, że był to swojego rodzaju zamach stanu dokonany przez Jerzego Sursuwuła. Ten wykorzystując chorobę Symeona, nakłonił go do przekazania władzy Piotrowi, który został ogłoszony współrządcą ojca. Podobnie P. Pavlov, *Vekăt na car Samuil*, Sofija 2014, s. 15–16. W nauce funkcjonuje również pogląd, że Symeon na kilka lat przed swoją śmiercią ogłosił Piotra współrządcą, sięgając tym samym do bizantyńskiej tradycji ustrojowej. Tak T. Todorov, *Za edno otrazhenie na sãvľadetelskata praktika v Pãrvoto bãlgarsko carstvo prez vtorata polovina na IX – pãrvite desetiletija na X vek*, w: *Bãlgarija, bãlgarite i Evropa – mit, istorija, sãvremie*, t. IV, *Dokladi ot Meždunarodna konferencija v pamet na prof. d.i.n. Jordan Andreev „Bãlgarija, zemja na blaženi...”*,

garskim². Symeon oprócz Piotra miał jeszcze trzech synów, a mianowicie Michała, Jana, Beniamina (Bajana). Nie ma pełnej jasności jak wyglądała wśród nich kwestia starszeństwa. W materii tej dysponujemy w zasadzie jedną tradycją źródłową i to bizantyńskiej proveniencji. W dziele funkcjonującym pod tytułem *Kontynuacja Teofanasa* czytamy:

...Symeon zmarł w Bułgarii; owładnięty demencją i zniszczony atakiem serca stracił rozum i bezpodstawnie naruszył prawo, wysuwając jako archonta swego syna Piotra, którego miał ze swoją drugą żoną, siostrą Jerzego Sursubuła; jego też ustanowił opiekunem swoich synów. Michała zaś syna z pierwszą żoną, kazał ostrzyć na mnicha. Z kolei Jan i Benjamin, bracia Piotra nosili jeszcze odzież bułgarską (στολή Βουλγαρικῆ)³.

Anonimowy autor tego przekazu, będącego fragmentem VI księgi *Kontynuacji* choć był, jak się wydaje, człowiekiem dobrze zorientowanym w tych wydarzeniach, to zgodnie z tendencją widoczną w bizantyńskiej literaturze, zadowolił się podaniem podstawowych jedynie informacji⁴. Z perspektywy bizantyńskiego autora istot-

V. Tärnovo, 29–31 oktomri 2009 g., red. I. Lazarov, Veliko Tärnovo 2011, s. 173–181. Tę funkcję miał Piotr sprawować od 924 r.

² Na temat przejmowania władzy w Bułgarii patrz G.G. Litavrin, *Princip nasledstvennosti vlasti v Vizantii i v Bolgarii v VII–XI vv.*, w: *Slavjane i ich sosedi*, t. I, Moskwa 1988, s. 31–33; G.N. Nikolov, *Prabǎlgarskata tradicija v christijanskija dvor na srednovjekovna Bǎlgarija (IX–XI v.)*. *Vladetel i prestolonasledie*, w: *Bog i car v bǎlgarskata istorija*, red. K. Vačkova, Plovdiv 1996, s. 124–130; T. Todorov, *Kǎm vǎprosa za prestolonasledieto v Pǎrvoto bǎlgarsko carstvo*, „Pliska-Preslav”, 2000, t. 8, s. 202–207; P. Georgiev, *Titlata i funkciite na bǎlgarskija prestolonaslednik i vǎprosǎt za prestolonasledieto pri car Simeon (893–927)*, „Istoričeski Pregled”, 1992, t. 48.8/9, s. 10–11; P. Pavlov, *Bratjata na car Petǎr i technite zagovori*, „Istorija”, 1999, t. 7.4/5, s. 2).

³ *Theophanes Continuatus*, rec. B.G. Niebuhr, ed. I. Bekker, Bonnae 1838 (dalej: *Kontynuacja Teofanasa*), s. 412; (tłum. A. Brzóstkowska – *Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian. Seria grecka*, t. V, *Pisarze z X wieku*, przekł., oprac. A. Brzóstkowska, Warszawa 2009, s. 53; dalej *Testimonia V*); *Symeonis Magistri et Logothetae Chronicon*, ed. S. Wahlgren, Berolini–Novi Eboraci 2006 (dalej: *Symeon Magister*), 136.45; *Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, ed. I. Thurn, Berlin 1973 (dalej: *Jan Skylitzes*), s. 225.

⁴ Księga VI ma najprawdopodobniej dwóch autorów. Jej pierwsza część obejmująca okres od 886 r. po śmierć Romana Lekapena w 948 r. napisana została przez anonimowego autora, najprawdopodobniej za panowania Nikefora II Fokasa (963–969). Jak chcą niektórzy badacze zależna jest od jednej z redakcji dzieła Symeona Logotety, w wersji *Kontynuacji Jerzego Mnicha* (redakcja B). Druga opisująca lata 948–961 wiązana jest z osobą Teodora Dafnopatesa powstała, jak się sądzi, przed 963 r. Na temat autorstwa, podstaw źródłowych i przesłania *Kontynuacji Teofanasa*: – A.P. Každan, *Iz istorii vizantijskoj chronografii X v.*, 1: *O sostavie tak nazyvaemoj „Chroniki Prodołżatelja Feofana”*, „Vizantijskij Vremennik”, 1961, t. 19, s. 76–96; A. Markopoulos, *Théodore Daphnopatés et la Continuation de Théopane*, „Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik”, 1985, t. 35, s. 171–182 (uważa, że związki Dafnopatesa z *Kontynuacją Teofanasa* są nader problematyczne); J. Signes Codoñer, *Algunas consideraciones sobre la autoría del Theophanes Continuatus*, „Erytheia”, 1989, t. 10, s. 17–28 (przypisuje autorstwo ksiąg I–V samemu Konstantynowi VII); J. Ljubarskij, *Theophanes Continuatus und Genesis. Das Problem einer gemeinsamen Quelle*, „Byzantinoslavica”, 1987, t. 48, s. 45–55; tegoż, *Nabljudenija nad kompoziciej „Chronografii” Prodołżatelja Feofana*, „Vizantijskij Vremennik”, 1988, t. 49, s. 70–80; tegoż, *Sočinenie Prodołżatelja Feofana. Chronika, istorija, žizneopisanija?*, w: *Prodołžatel’ Feofana. Žizneopisanija vizantijskich carej*, izd. tegoż, Sankt-Peterburg 1992, s. 201–265; J.M. Featherstone, *Theophanes Continuatus VI and De Cerimoniis I*, 96, „Byzantinische Zeitschrift”, 2011, t. 104, s. 115–123 (sugeruje, że skompilowa-

ne było to, że wokół kwestii następstwa po Symeonie doszło do konfliktu. Z jakichś względów ten ostatni zdecydował się odsunąć od dziedziczenia tronu Michała swojego najstarszego syna, którego miał z pierwszą żoną. Chcąc uniknąć ewentualnego ubiegania się przez niego o tron uczynił go mnichem, sięgając w tej kwestii do bizantyńskiej praktyki⁵. Na swego sukcesora wyznaczył zaś Piotra, którego miał z drugą żoną. Ponieważ był on człowiekiem bardzo młodym względnie niedoświadczonym powierzył go opiece Jerzego Sursuwuła, swego szwagra i współpracownika. W tej rozgrywce o władzę po ojcu nie brali udziału, przynajmniej z perspektywy bizantyńskiego autora dwaj pozostali synowie Symeona – Jan i Beniamin (Bajan).

Odnosnie kolejności przychodzenia na świat synów Symeona przekaz ten daje jedynie podstawę do stwierdzenia, że pierwotnym męskim potomkiem bułgarskiego władcy był Michał. Nie pozwala natomiast na wskazanie jak wyglądała kwestia starszeństwa wśród pozostałych trzech synów. Można jedynie sądzić, że Jan – z tytułu tego, że został wymieniony jako pierwszy – był starszy od Beniamina. Czy Piotr był starszy czy młodszy od wymienionej dwójki czy też ją pod względem wieku rozdzielał powiedzieć się nie da. Analizowany przekaz nie wyklucza bowiem możliwości, że wzmiankowana trójka była braćmi rodzonymi, a nie przyrodnimi. Bizantyński autor donosi jedynie, jak podkreślałem już powyżej, że matką Michała była pierwsza żona Symeona, a Piotra druga. Jan i Beniamin zostali jednoznacznie określani mianem braci Piotra, a Michał już nie, co mogłoby sugerować, że jego pokrewieństwo z Piotrem miało inny charakter niż tych pierwszych. Do tego jednak specjalnej wagi chyba nie należy przykładać. Trzeba również mieć świadomość, że Symeon po wyeliminowaniu Michała mógł wskazać na swojego następcę, któregośkolwiek ze swoich synów, bez względu na wiek.

Analizowany ustęp kończy zaskakujące stwierdzenie, że Jan i Beniamin nosili jeszcze odzież bułgarską. Powszechnie uważa się, że był to wyraz ich przywiązania do protobułgarskiej tradycji⁶. W powyższej informacji, gdyby przyjąć ją za dobrą monetę, można by upatrywać przyczynę odsunięcia obu braci od władzy przez ich ojca – kultywując starą tradycję bułgarską sprzeciwiliby się oni dążeniom Symeona

nie *Kontynuacji Teofanasa* było dziełem Bazylego, parakoimomena, syna Romana Lekapena i nastąpiło w czasach Nikefora II Fokasa); I. Ševčenko, *Introduction*, w: *Chronographiae quae Theophanis Continuati nomine fertur Liber que Vita Basilii Imperatoris amplectitur*, rec. tenże, Berlin 2011, s. 3–13; J.M. Featherstone, *Theophanes Continuatus: a History for the Palace*, w: *La face cachée de la littérature byzantine. Le texte en tant que message immédiat*, ed. P. Odorico, Paris 2012, s. 123–135.

⁵ Nie wiemy jednak, kiedy to nastąpiło (P. Georgiev, *Titlata...*, s. 10–11; P. Pavlov, *Bratjata...*, s. 2), choć istnieje propozycja wiążąca to wydarzenie z domniemanym rozdzwiekiem między Symeonem a jego najstarszym synem w związku z kolejną eskalacją konfliktu z Bizancjum w 924–925 r. (raczej 923–924 r.) – por. P. Pavlov, *Vekät...*, s. 14–15. O wyznaczeniu Michała następcą przez Symeona świadczyć ma, obok źródeł narracyjnych, materiał sfragistyczny – I. Jordanov, *Pečatite na preslavskite vlade-teli*, Sofija 1993, s. 35.

⁶ Wiąże się to także z przekazem Liutpranda z Kremony (*Liutprand, Antapodosis*, III, 29, w: *Liutprandi Cremonensis Antapodosis, Historia Ottonis, Relatio de legatione constantinopolitana, Opera omnia*, ed. P. Chiesa, Turnholti 1998), w którym mowa jest o tym, że Bajan miał zajmować się magią i potrafił przemienić się w wilka.

do ukształtowania Bułgarii na wzór bizantyński, i to pomimo tego, że dzielali ojcowską wizję walki z południowym sąsiadem. Młodszy Piotr mógł wykazywać większe zamiłowanie do kultury bizantyńskiej, tak w końcu drogiej jego ojcu. Tak dalekie założenia obarczone są jednak dużym stopniem hipotetyczności, a wydaje się, że wytłumaczenie powyższego sformułowania może być znacznie bardziej prozaiczne. Jak się wydaje bizantyńscy autorzy, którzy sprzyjali Piotrowi, oczerniali w ten sposób jego braci, wskazując na ich barbarzyństwo. Uzasadniali w ten sposób fakt, że to on, a nie jego bracia, przejął władzę.

Nie można również wykluczyć, że nie rozumiemy istoty tego sformułowania, które może mieć charakter idiomatyczny czy przysłowiowy.

Z powyższych rozważań wynika, że Jan był najpewniej drugim lub trzecim pod względem wieku synem Symeona. Po odsunięciu od sukcesji Michała nie został wyznaczony następcą ojca. W nauce, co prawda funkcjonuje pogląd, że Symeon wskazał go na swojego sukcesora (*kanartikin*), ale trzeba wyraźnie stwierdzić, że ma on bardzo wątpliwe podstawy⁷. Istnieje również pogląd, promowany przez Todora Todorowa, że Jan mógł być wyznaczony do następstwa po Piotrze. Opiera się on na tym samym materiale sfragistycznym, co poprzedni i siłą rzeczy budzi spore wątpliwości. Natomiast jego przyjęcie tłumaczyłoby dlaczego to Jan stał się przywódcą środowiska opozycyjnego wobec Piotra. Jako jego formalny następca był przecież najlepszym kandydatem na nowego bułgarskiego władcę.

SPISEK

W 928 r. Jan stanął na czele spisku, którego celem było usunięcie Piotra i przejście po nim tronu. Podstawowym dla poznania losów tego przedsięwzięcia jest cytowane już źródło bizantyńskiej proveniencji. Donosi ono, co następuje:

Piotra Bułgara próbowali zaatakować brat Jan wraz z innymi dostojnikami Symeona (μεγιστάνων Συμεών). Kiedy to ujawniono, Jan został wychłostany i zamknięty w więzieniu, a pozostałych poddano niespotykanym torturom⁸

⁷ K. Popkonstantinov, *Epigrafski beleżki za Ivan, Car Simeonovijat sin*, „Bălgarite v Severnoto Pričernomorie”, 1994, t. 3, s. 72–73. Wskazywać ma na to materiał sfragistyczny – pieczęcie wiązane z Janem (J. Ivanov, *Pečatite...*, s. 36; P. Georgiev, *Titlata...*, s. 9nn); patrz również P. Georgiev, *Prevratăt prez 927 godina*, w: *Preslavska Kněžovna Škola*, t. X, red. M. Tichova, V. Panajotov, Šumen 2008, s. 432–433. Godność *kanartikina* mógł pełnić już od roku 926, wcześniej nosić miał tytuł *boila tarkan*, który przysługiwał drugiemu pod względem starszeństwa synowi władcy. Kwestia wiarygodności źródeł sfragistycznych, odnoszonych do Jana analizowana jest przez Bistrę Nikolową – *Pečatite na Michail bagatur kaneirtchtin i Joan bagatur kanairtchtin (?)*. *Problemi na razčitaneto a atribucijata*, w: *Srednekovnijat bălgarin i „drugite”*. *Sbornik v čest na 60-godišnjinata na prof. din Petăr Angelov*, red. A. Nikolov, G.N. Nikolov, Sofija 2013, s. 127–135. Autorka wskazuje na niepewność ich odczytania, jak również ich przypisania Janowi. Dochodzi do wniosku, i jak się wydaje słusznego, że pieczęcie wiązane z Janem, należy łączyć raczej z jakimś dostojnikiem z IX–X w. noszącym to imię.

⁸ *Kontynuacja Teofanesa*, s. 419 (tłum. A. Brzóstkowska – *Testimonia V*, s. 59); por. Symeon Magister, 136.60; Jan Skylitzes, s. 225.

Przekaz ten wykorzystuje się do określenia wystąpienia Jana jako wyrazu niezgody na pokojową wobec Bizancjum politykę Piotra. O tym świadczyć ma stwierdzenie, że Jana wsparli możni Symeona, których utożsamia się z „partią wojenną”, antybizantyńską. Na taki wydzźwięk wystąpienia Jana wskazywać ma również fakt, że on i Beniamin (Bajan), o czym już pisałem, „nosili jeszcze odzież bułgarską”⁹.

W moim przekonaniu należałoby ostrożniej podejść do przekazu bizantyńskich. Cytowany anonimowy autor, jak i inne bizantyńskie źródła, nic nie mówi przecież o powodach wystąpienia, stwierdzając jedynie, że do takiego doszło. Kim byli możni bułgarscy określani mianem „dostojników Symeona”. Czy rzeczywiście samo to określenie pozwala na upatrywaniu w nich przedstawicieli „partii wojennej”? Pewności mieć nie możemy. Z jednej strony nieco przewrotnie można by rzec, że w chwili, kiedy rodził się bunt, na dobrą sprawę, tak określić by można wszystkich bułgarskich dostojników. Piotr za krótko był władcą, by zdążyć zbudować, jeśli taka byłaby potrzeba, wokół siebie własne zaplecze. On je odziedziczył po ojcu i w jego otoczeniu siłą rzeczy znajdowali się „dostojnicy Symeona” na czele z Jerzym Sursuwułem. Warto zwrócić również uwagę, o czym pisałem w innym miejscu, że w ostatnich latach swoich rządów Symeon nie prowadził polityki obliczonej na bezpośrednią militarną konfrontację z Bizancjum i z pewnością wśród jego współpracowników nie wszyscy prezentowali antybizantyńską postawę¹⁰. Z drugiej strony prawdopodobne wydaje się, że dla piszącego z pewnej perspektywy czasowej anonimowego bizantyńskiego autora, który jednoznacznie ukazywał Symeona jako wroga Bizancjum, określenie „dostojnicy Symeona” oznaczało tych, którzy niechętnie nastawieni byli wobec cesarstwa. Z trzeciej strony funkcjonowanie „dostojników Symeona” oznacza, że z perspektywy bizantyńskiego autora istnieli jednak jacyś „dostojnicy Piotra”, na rzecz których ci pierwsi utracili swoją dotychczasową pozycję, z czym nie chcieli się pogodzić. I wcale niekoniecznie linię podziału obu środowisk wyznaczała jedynie kwestia stosunku do Bizancjum, ale i do decyzji Symeona w sprawie następstwa tronu, czego konsekwencją był wzrost znaczenia Jerzego Sursuwuła i jego otoczenia.

Nie mamy również żadnych podstaw do określenia o jak licznej grupie mówimy. Pod terminem „dostojnicy Symeona” mogła się równie dobrze kryć wąska grupa bliskich współpracowników Symeona odsuniętych z jakichś powodów przez Piotra, jak i liczniejsza grupa możnych z różnych względów niepopierających nowego władcy¹¹.

⁹ *Kontynuacja Teofanesa*, s. 412 Symeon Magister, 136.45; Jan Skylitzes, s. 225.

¹⁰ M.J. Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum. Z dziejów stosunków bułgarsko-bizantyńskich w latach 893–927*, Łódź 2013, s. 208–214.

¹¹ Na temat rozumienia tego określenia patrz również: T. Todorov, *Vätreshnodinastičnijat problem v Bălgarija ot krja na 20-te – načalo to na 30-te godini na X vek*, „Istoriki”, 2008, t. 3, s. 271. Szerzej na temat ewentualnych zwolenników Jana patrz: V.N. Zlatarski, *Istorija na bălgarskata dăržava prez srednite vekove*, t. 1.2: *Părvo Bălgarsko Carstvo. Ot slavjanizacijata na dăržavata do padaneto na Părvo to Carstvo*, Sofija 1927, s. 536–537; I. Božilov, *Bălgariite văr Vizantijskata Imperija*, Sofija 1995, s. 308; K. Popkonstantinov, *Epigrfiski...*, s. 73; P. Pavlov, *Bratjata...*, s. 2–3. Wśród nich miał znaleźć się *iczirgu boila* Mosticz, jeden z najbardziej wpływowych współpracowników Symeona; na temat Mosticza – St. Stančev, V. Ivanova, M. Balan, P. Boev, *Nadpisăt na čărgubilja Mostič*, Sofija 1955; J.Al. Jordanov, V. Gjuzelev, *Čărgubilja Mostič (kostni ostanki, obraz, grob)*, w: *Prof. d.i.n. Stančo Vaklinov i srednoveko-*

W oparciu o analizowany tekst wystąpienie Jana jawi się jako spiszek pałacowy, który nie wszedł w etap realizacji, bowiem został wcześniej zdekonspirowany¹². Od jakiegoś jednak czasu próbuje się budować inny obraz wystąpienia Jana, jako przedsięwzięcia poważniejszego, które wyszło poza stołeczny Presław. Podstawę źródłową do formułowania takiego poglądu stanowią cztery napisy czy raczej ich fragmenty znalezione w Presławiu, Rawnie i Murfatlarze (2), które zdaniem m.in. Kazimira Popkonstantinova, należy wiązać z wystąpieniem Jana. Spośród nich najistotniejsza dla zmiany spojrzenia na wystąpienie Jana jest napis, odnaleziony w skalnym kościele monasteru przy Murfatlarze. Jest on, podobnie zresztą jak trzy pozostałe, w alfabecie słowiańskim i odczytywany jako: **ИВАН ЦР**. Ma świadczyć o tym, że Jan został proklamowany władcą Bułgarii i że miał swoich zwolenników m.in. w północnej Dobrudży¹³. Nie ma jednak pewności, że napis ów odnosi się do Jana, syna Symeona. W grę wchodzić mogą inne osoby – m.in. Jan Tzymiskes, cesarz bizantyński. W tej sytuacji zarówno kwestia carskiej proklamacji Jana, jak i uczynienia z jego wystąpienia nie tylko przedsięwzięcia lokalnego, presławskiego musi zostać zawieszona do ewentualnego odnalezienia innych źródeł.

Spiszek Jana został wykryty, a on sam i jego uczestnicy zostali ukarani. Piotr obzedł się łaskawie ze swoim bratem (chłosta, uwięzienie i zapewne uczynienie mnichem), natomiast surowo potraktować miał jego zwolenników.

LOSY JANA PO STŁUMIENIU SPISKU

W jakiś czas po stłumieniu spisku Jan¹⁴ opuścił Bułgarię i udał się do Konstantynopola. Według źródeł bizantyńskich miał zostać bez wiedzy Piotra wywieziony przez bizantyńskiego posła, Jana rektora¹⁵. W stolicy cesarstwa Jan zerwał śluby klasztorne i ożenił się z pewną Armenką, a od cesarza otrzymał majątek. Roman

vnata bǎlgarska kultura, red. K. Popkonstantinov, B. Borisov, R. Kostova, Veliko Tǎrnovo 2005, s. 211–215; V. Gjuzelev, *Kavchanite i ičirgu boilite na bǎlgarskoto chanstvo-carstvo*, Plovdiv 2007, wg indeksu; I. Lazarov, *Mostič*, w: J. Andeev, I. Lazarov, P. Pavlov, *Koj koj e v srednovekovna Bǎlgarija*, Sofija 2012, s. 503–504. Tezę o udziale Mosticza stawia np. K. Popkonstantinov, *Epigrafski...*, s. 73. Hipoteza ta nie ma oparcia w źródłach. Warto również zauważyć, że według W. Gjuzelewa Mosticz i Jerzy Sursuwul, to jedna i ta sama osoba

¹² Można sądzić, że bunt nie miał swoich reperkusji poza stolicą. Bizantyńscy autorzy by pewnie o tym napisali, jak uczynili to w przypadku Michała, który zbuntował się przeciw Piotrowi w 930 r., poza stołecznym ośrodkiem (*Kontynuacja Teofanesa*, s. 420; Jan Skylitzes, s. 226).

¹³ K. Popkonstantinov, *Epigrafski...*, s. 73–74; P. Pavlov, *Zabraveni i nerazbrani. Säbitija i ličnosti o bǎlgarskoto srednovekovie*, Sofija 2010, s. 31–32; tegoż, *Vekät...*, s. 20–21; P. Pavlov, *Uprvlenieto na car Petār (927–969)*, w: *Bǎlgarska nacionalna istorija*, t. III, *Pārvo bǎlgarsko carstvo (680–1018)*, Veliko Tǎrnovo 2015, s. 418. Por. T. Todorov, *Vǎtrešnodinastičnijat...*, s. 269–270.

¹⁴ Zapewne do tego czasu był uwięziony w Presławiu w jednej z wież przy wschodniej części murów wewnętrznych (K. Popkonstantinov, *Epigrafski...*, s. 75).

¹⁵ Symeon Magister, 136.60; *Kontynuacja Teofanesa*, s. 419, Jan Skylitzes, s. 225.

Lekapen nadał ślubowi syna Symeona wyjątkową rangę, bowiem świadkami byli Krzysztof, syn i współcesarz Romana, teść Piotra oraz wzmiankowany rektor Jan¹⁶.

Trudno uwierzyć, że Jan, niedawny pretendent do tronu, udał się do Konstantynopola bez zgody Piotra¹⁷. Ten ostatni być może nie chciał, by brat przebywał w Bułgarii, stanowiąc potencjalne zagrożenie dla jego rządów. Ewentualna egzekucja, oślepienie, czy długotrwałe przetrzymywanie spiskowca w więzieniu na terenie Bułgarii mogły grozić nowym buntem, wszczętym przez popleczników Jana. Przebywając za granicą, pozbawiony wsparcia bułgarskich możnych, był zdecydowanie mniej niebezpieczny. Poza tym wejście do grona bizantyńskiej arystokracji mogło kompromitować niedawnego pretendenta do bułgarskiej korony w oczach jego zwolenników, gdyby rzeczywiście był wcześniej wyrazicielem antybizantyńskiego kursu politycznego. Z kolei postawę Romana Lekapena wobec Jana tłumaczyć można tym, że był on przecież bratem zięcia Krzysztofa, stąd zapewne obecność tego ostatniego na jego ślubie. Dodatkowo, w ten sposób, cesarz zabezpieczał stabilność dopiero co zawartego pokoju z północnym sąsiadem. Niektórzy uczeni biorą jednak za dobrą monetę opowieść bizantyńskich autorów o wykradzeniu Jana uważając, iż miał on być swoistym straszakiem na bułgarskiego władcę¹⁸. Nawet, jeśli tak, to nigdy nie został w tym celu wykorzystany. O jego późniejszych losach żadnej wiedzy nie mamy. Można rzec, że odesłanie Jana do Bizancjum spełniło swoją rolę.

Wysłanie Jana do Konstantynopola wydaje się świadczyć o tym, że Bizantyńczycy nie maczali palców w jego wystąpieniu. Bizancjum po długoletniej wojnie potrzebowało trwałego pokoju z Bułgarią, a z perspektywy Konstantynopola, to Piotr, spowinowacony z Lekapenami, był jego gwarantem. Podważanie jego pozycji byłoby działaniem zagrażającym z takim trudem osiągniętemu pokojowi i tym samym bizantyńskim interesom.

Kończąc powyższe rozważania należy stwierdzić, że przy obecnym stanie źródeł, wystąpienie Jana, syna Symeona przeciw Piotrowi, nadal należy traktować jako spiszek pałacowy, będący przejawem walki o władzę w Bułgarii w obrębie potomstwa Symeona.

¹⁶ Symeon Magister, 136.60; *Kontynuacja Teofanesa*, s. 419, Jan Skylitzes, s. 225.

¹⁷ Podobnie P. Pavlov, *Bratjata...*, s. 4; L. Simeonova, *Štrichi kām istorijata na tajnata diplomacija, razuznavaneto i kontrarazuznavaneto v srednovekovnija svjat*, w: *Tangra. Sbornik v čest na 70. godišnata na Akad. Vasil Gjuzelev*, red. M. Kajmakamova i in., Sofija 2006, s. 504–506; P. Pavlov, *Zabraveni...*, s. 32–33; tegoż, *Vekāt...*, s. 21; patrz również S. Zvezdov, *Bălgaro-vizantijskite otnošenija pri car Petăr I*, Sofija 2016, s. 28–30.

¹⁸ Np. J.V.A. Fine, *The Early Medieval Balkans...*, s. 162; I. Božilov, V. Gjuzelev, *Istorija na srednovekovna Bălgarija VII–XIV vek*, Sofija 2006, s. 278; por. M.J. Leszka, K. Marinow, *Carstwo bułgarskie, 866–971. Polityka–społeczeństwo–gospodarka–kultura*, Warszawa 2015, s. 153; P. Pavlov, *Bratjata...*, s. 5; tegoż, *Uprvlenieto...*, s. 419–421. Hipotezy tej nie można jednak pozytywnie zweryfikować. Zapomina się w tym kontekście, że żona Piotra była córką Krzysztofa i trudno sobie wyobrazić, by jej ojciec, potencjalny następca Romana, chciał wystąpić przeciw jej mężowi, choć oczywiście takiej możliwości wykluczyć się nie da.

BIBLIOGRAFIA

Źródla

- Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum*, ed. I. Thurn, Berlin 1973
- Liutprand, Antapodosis*, w: *Liutprandi Cremonensis Antapodosis, Historia Ottonis, Relatio de legatione constantinopolitana, Opera omnia*, ed. P. Chiesa, Turnholti 1998.
- Symeonis Magistri et Logothetae Chronicon*, ed. S. Wahlgren, Berolini–Novi Eboraci 2006.
- Theophanes Continuatus*, rec. B.G. Niebuhr, ed. I. Bekker, Bonnae 1838.

Opracowania

- Bakalov G., *Carskata promulgacija na Petăr i negovite priemnici*, „Istoričeski Pregled” 1983, t. 39.6, s. 35–44.
- Božilov I., *Bălgarite văv Vizantijskata Imperija*, Sofija 1995.
- Božilov I., V. Gjuzelev, *Istorija na srednovekovna Bălgarija VII–XIV vek*, Sofija 2006.
- Featherstone J.M., *Theophanes Continuatus VI and De Cerimoniis I*, 96, „Byzantinische Zeitschrift”, 2011, t. 104, s. 115–123.
- Featherstone J.M., *Theophanes Continuatus: a History for the Palace*, w: *La face cachée de la littérature byzantine. Le texte en tant que message immédiat*, ed. P. Odorico, Paris 2012, s. 123–135.
- Fine J.V.A., *The Early Medieval Balkans: a Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983.
- Georgiev P., *Prevratăt prez 927 godina*, w: *Preslavska Kněžovna Škola*, t. X, red. M. Tichova, V. Panajotov, Šumen 2008, s. 424–438.
- Georgiev P., *Titlata i funkcii na bălgarskija prestolonaslednik i văprosăt za prestolonasledieto pri car Simeon (893–927)*, „Istoričeski Pregled”, 1992, t. 48.8/9, s. 3–12.
- V. Gjuzelev, *Kavchanite i ičirgu boilite na bălgarskoto chanstvo-carstvo*, Plovdiv 2007.
- Jordanov I., *Pečatite na preslavskite vladeteli*, Sofija 1993.
- Jordanov J.A.I., V. Gjuzelev, *Čărgubilja Mostič (kostni ostanke, obraz, grob)*, w: *Prof. d.i.n. Stančo Vaklinov i srednovekovnata bălgarska kultura*, red. K. Popkonstantinov, B. Borisov, R. Kostova, Veliko Tărnovo 2005, s. 211–215.
- Kăždan A.P., *Iz istorii vizantijskoj chronografii Xv.*, 1: *O sostavie tak nazываемoj „Chroniki Prodolžatelja Feofana”*, „Vizantijskij Vremennik”, 1961, t. 19, s. 76–96
- Lazarov I., *Mostič*, w: J. Andeev, I. Lazarov, P. Pavlov, *Koj koj e v srednovekovna Bălgarija*, Sofija 2012, s. 503–504.
- Leszka M.J., *Symeon I Wielki a Bizancjum. Z dziejów stosunków bułgarsko-bizantyńskich w latach 893–927*, Łódź 2013.
- M.J. Leszka, K. Marinow, *Carstwo bułgarskie, 866–971. Polityka–spoleczeństwo–gospodarka–kultura*, Warszawa 2015.
- Litavrin G.G., *Princip nasledstvennosti vlasti v Vizantii i v Bolgarii v VII–XI vv.*, w: *Slavjane i ich sose-di*, t. I, Moskva 1988, s. 31–33.
- Ljubarskij J., *Theophanes Continuatus und Genesisios. Das Problem einer gemeinsamen Quelle*, „Byzantinoslavica”, 1987, t. 48, s. 45–55.
- Ljubarskij J., *Nabljudenija nad kompoziciej „Chronografii” Prodolžatelja Feofana*, „Vizantijskij Vremennik”, 1988, t. 49, s. 70–80.
- Ljubarskij J., *Sočinenie Prodolžatelja Feofana. Chronika, istorija, žizneopisanija?*, w: *Prodolžatel’ Feofana. Žizneopisanija vizantijskich carej*, izd. tenže, Sankt-Peterburg 1992, s. 201–265.
- Nikolova B., *Pečatite na Michail bagatur kaneirchtin i Joan bagatur kanairchtin (?)*, *Problemi na razčitaneto a atribucijata*, w: *Srednovekovnijat bălgarin i „drugite”*, *Sbornik w čest na 60-godišninata na prof. din Petăr Angelov*, red. A. Nikolov, G.N. Nikolov, Sofija 2013, s. 127–135.
- Markopoulos A., *Théodore Daphnopatés et la Continuation de Théophane*, „Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik”, 1985, t. 35, s. 171–182.

- Nikolov G.N., *Prabългарската традиция в християнския двор на средновековна България (IX–XI v.). Владетел и престолonasledie*, w: *Bog i car v bălgarskata istorija*, red. K. Vačkova, Plovdiv 1996, s. 124–130.
- Pavlov P., *Bratjata na car Petăr i technite zagovori*, „Istorija” 7.4/5, 1999, s. 1–6.
- Pavlov P., *Uprvlenieto na car Petăr (927–969)*, w: *Bălgarska nacionalna istorija*, t. III, *Părvo bălgarsko carstwo (680–1018)*, Veliko Tărново 2015, s. 403–451
- Pavlov P., *Vekăt na car Samuil*, Sofija 2014.
- Pavlov P., *Zabraveni i nerazbrani. Săbitija i ličnosti o bălgarskoto srednovekovie*, Sofija 2010.
- Popkonstantinov K., *Epigrafski beležki za Ivan, Car Simeonovijat sin*, „Bălgarite v Severnoto Pričernomorie”, 1994, t. 3, s. 71–80.
- Ševčenko I., *Introduction*, w: *Chronographiae quae Theophanis Continuati nomine fertur Liber que Vita Basilii Imperatoris amplectitur*, rec. tenže, Berlin 2011, s. 3–13.
- Signes Codoñer J., *Algunas consideraciones sobre la autoría del Theophanes Continuatus*, „Erytheia”, 1989, t. 10, s. 17–28.
- Simeonova L., *Štrichi kăm istorijata na tajnata diplomacija, razuznavaneto i kontrarazuznavaneto v srednovekovnija svjat*, w: *Tangra. Sbornik v čest na 70. godišnata na Akad. Vasil Gjuzelev*, red. M. Kajmakamova i in., Sofija 2006.
- Stančev St., V. Ivanova, M. Balan, P. Boev, *Nadpisăt na čărgubilja Mostič*, Sofija 1955.
- Todorov T., *Kăm văprosa za prestolonasledieto v Părvoto bălgarsko carstwo*, „Pliska-Preslav”, 2000, t. 8, s. 202–207.
- Todorov T., *Vătreshnodinastičnijat problem v Bălgarija ot krja na 20-te – načaloto na 30-te godini na X vek*, „Istoriki”, 2008, t. 3, s. 263–279
- Todorov T., *Za edno otrăženie na săvladetelskata praktika v Părvoto bălgarsko carstwo prez vtorata polovina na IX – părvite desetiletija na X vek*, w: *Bălgarija, bălgarite i Evropa – mit, istorija, săvremie, t. IV, Dokladi ot Meždunarodna konferencija v pamet na prof. d.i.n. Jordan Andreev „Bălgarija, zemja na blaženi...”*, V. Tărново, 29–31 oktombri 2009 g., red. I. Lazarov, Veliko Tărново 2011, s. 173–181.
- Zlatarski V.N., *Istorija na bălgarskata dăržava prez srednite vekove*, t. 1.2: *Părvo Bălgarsko Carstvo. Ot slavjanizacijata na dăržavata do padaneto na Părvoto Carstvo*, Sofija 1927.
- Zvezdov S. *Bălgaro-vizantijskite otnošenija pri car Petăr I*, Sofija 2016.

